

ANDREJ RASPOR / je dr. družbenih ved – upravljaljskih ved, uni. dipl. org. dela. Ima več kot 38 let delovnih izkušenj od tega več kot 20 na vodilnih mestih: vodja splošnih poslov in komisije za nadzor stroškov, direktor razvoja kadrov in za strateške projekte, podjetnik, ustanovitelj več start-upov, poslovni svetovalec. Mnenja je, da je treba akademsko delo stalno preizkušati na terenu. Avtor več znanstvenih, strokovnih monografij in uporabnih priročnikov ter raziskovalec ARRS projektov.

SEBASTJAN BUDIHNA / je mag. kineziologinje bivši član državne judo reprezentance, osebni trener in predavatelj. Izvaja delavnice, ki so namenjene seznanjanju udeležencev o pomenu zdravega življenjskega sloga za ohranjanje in krepitev zdravja ter preprečevanje in zdravljenje kroničnih bolezni ter motiviranju za spremembo vedenja, povezanega z zdravjem. Nudi podporo in pomoč v procesu opolnomočenja za spremembo življenjskega sloga in za krepitev duševnega zdravja ter pri skrbi za zdravje.

Povzetek: Svet se je v pandemičnem letu močno spremenil. Tako je bilo omejeno javno življenje. Ljudje so iskali alternativne vire sproščanja. Največ tega pa so našli doma. Kljub zaprtju države se svetovna velneške industrija ni tako zamajala kot so se ostale panoge. Ljudje so namreč kupovali preparate in jih koristili doma. Namen prispevka je ugotoviti kako se je spremenila potrošnja za velneške proizvode in storitve v letu 2020.

Ključne besede: velnes, svet, Slovenija, stres, mladi in velnes.

SVETOVNA VELNES INDUSTRIJA PRED IN PO PANDEMIJI COVID-19

Uvod

Velnes je izraz, ki se je prvič pojavil leta 1654 v monografiji Sira A. Johnsona. Ta ga je uporabil v kontekstu: »I [...] blessed God [...] for my daughter's wealnesse.« [1] V slovarju *Oxford English Dictionary* izraz 'Wellness' opisujejo kot 'dobro počutje'. Od 50. let dalje pa je ta pojem v nacionalnih jezikih postal sinonim za način zdravega življenja.

V slovenski strokovni javnosti uporabljamo poslovenjen zapis besede – velnes, za besedo nimamo slovenske ustreznice, ker je ne moremo prevesti. Iz poslovenjenega zapisa besede izhaja tudi ustrezno poimenovanje, kot npr. velneški center, velneška ponudba, in ne velnes center, velnes ponudba ... Tudi študijski program, po katerem se izobražujejo nove generacije strokovnih kadrov, je poimenovan Velnes in ne Wellness [2] V SURSOVI raziskavi *Ocena zadovoljstva tujih turistov z elementi turistične ponudbe v času njihovega bivanja v Sloveniji* iz leta 2015 [3], izraz 'velneška ponudba' prevajajo kot 'dobropočutna ponudba', kar pa zagotovo ni pravi termin.

Pojem velnes se med drugim uporablja pri naslednjih področjih [4]:

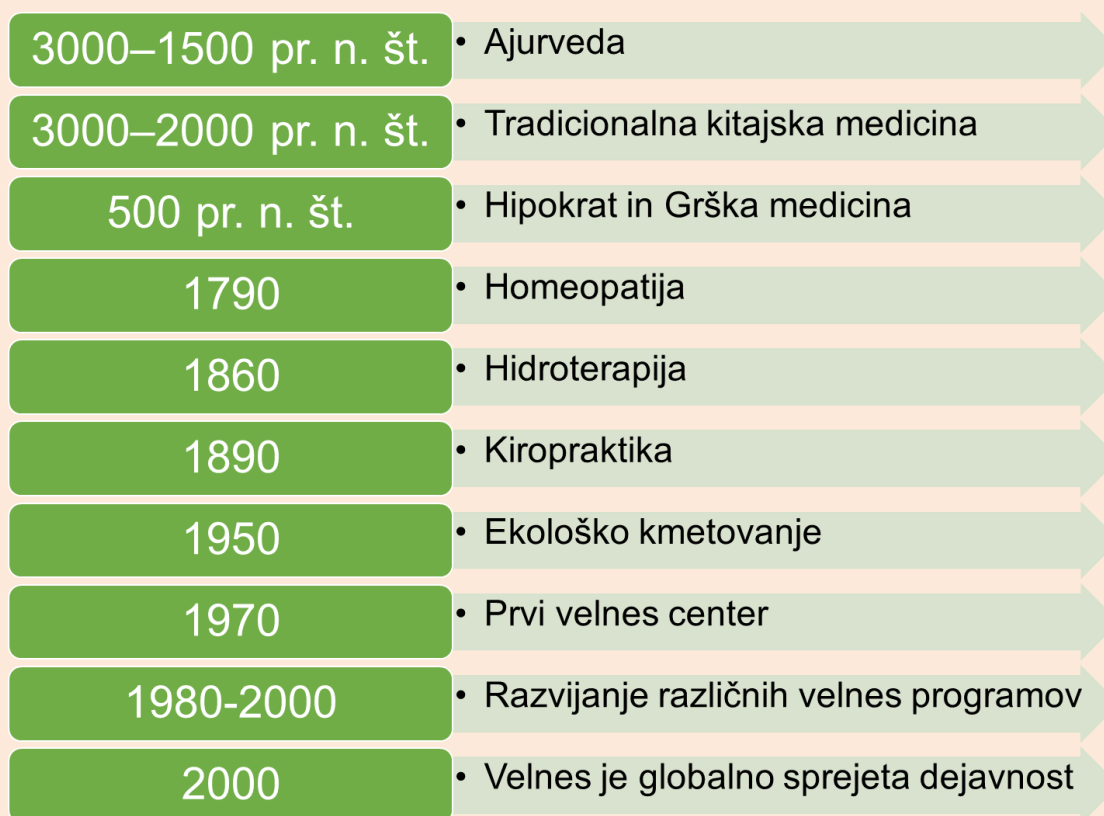
- zdrava prehrana,
- redno gibanje, aerobne vaje,
- sproščanje z različnimi metodami, kot so avtogeni trening, meditacija, joga, savna in masaža,
- luksuzni izdelki.

Teoretično ozadje

Razvoj velnesa se je širil še toliko intenzivneje po tem, ko mu je v 60. letih prejšnjega stoletja v ZDA dala dodaten zagon stroka. Prvi na tem področju je bil dr. Halbert Dunn, ki je pojem »wellness« sestavil iz dveh besed, in sicer: »well-being« (na podlagi definicije zdravja Svetovne zdravstvene organizacije) in »fit-ness« (na podlagi takrat priljubljenega gibanja, ki je temeljilo na novi vadbi). Pri svojem delu je namreč ugotovil, da imajo ljudje z določenim načinom življenja podobne težave [2]: premalo gibanja, nezdravo prehranjevanje, več debelosti, bolezni prebavil, srčne bolezni ipd. Vzrokov za nastanek debelosti je več in se med seboj prepletajo (genetski, metabolni, kulturni in psihosocialni). Vendar v zadnjem času zlasti okolje in način življenja pogojujeta ugodne razmere za nastanek debelosti. Debelost je posledica nepravilne prehrane, tako glede sestave (preveč maščob, preveč enostavnih ogljikovih hidratov, premalo sadja in zelenjave) kot tudi prevelikega števila in preobilnih obrokov ter nepravilnega režima prehrane pri načinu priprave hrane in pri razporeditvi obrokov prek dneva [5]. Zavedajoč se vpliva nezdrave prehrane in premalo gibanja je dr. Dunn želel svoje paciente spodbuditi k bolj zdravemu načinu življenja. Takšno zavedanje se je nato v 80. letih širilo tudi v Evropo, z bistveno razliko v razumevanju koncepta. Velnes se je v Evropi namreč povežalo s turizmom, in ne z individualno naravnanim zdravim življenjskim slogom, kar je bilo izhodišče v ZDA. Več kot deset let kasneje se je v Sloveniji začel razvoj ponudbe velneških storitev. Povod za to so bila slovenska naravna zdravilišča, kjer so se odločili, da bo tovrstna ponudba njihova nova tržna niša v turizmu [2].

Začetki velnesa segajo bistveno pred njegovo moderno pojavnost. Osnovna načela velnesa kot dobrega počutja lahko zasledimo že v starodavnih civilizacijah Grčije, Rima in Azije, katerih zgodovinsko izročilo je neizbrisno in vpliva na sodobno velneško gibanje. Na sliki (Slika 1: Razvoj velnesa skozi čas) je predstavljen zgodovinski razvoj velnesa [6, 7] :

- **3000–1500 pr. n. št.:** Ajurveda se je prenašala po ustnem izročilu in se kasneje zapisala v *Vedah* – hindujskih svetih besedilih. Gre za celosten sistem, ki si prizadeva ustvariti harmonijo med telesom, umom in duhom glede na vsakega posameznika (prehranjevanje, vadba, socialna interakcija in higienske potrebe) s ciljem ohranjanja ravnotežja, ki preprečuje bolezni. V tem času se pojavita tudi joga in meditacija.
- **3000–2000 pr. n. št.:** Tradicionalna kitajska medicina (TCM) je eden izmed najstarejših sistemov medicine. Pod vplivom taoizma in budizma TCM uporablja celovit pogled k doseganju zdravja in dobrega počutja [8]. V sodobnem velnesu (kot tudi medicini) se uporabljajo akupunktura, zeliščna medicina, či gong in taj či.
- **500 pr. n. št.:** V stari Grčiji se Hipokrat osredotoči na preprečevanje bolezni namesto na zdravljenje. Trdi, da je bolezen produkt prehrane, načina življenja in okoljskih dejavnikov.
- **50 pr. n. št.:** Rimljani z vzpostavitvijo sistema javnega zdravstva, ki temelji na grških ugotovitvah [4], postavijo javno infrastrukturo (z obsežnim sistemom vodovodov, kanalizacije in javnih kopališč), ki preprečuje širjenje bacilov in vzdržuje zdravo populacijo.
- **18. in 19. stoletje:** pojavijo se nove vede, od homeopatije, hidroterapije do kiropraktike, ki temeljijo na starih spoznanjih, vendar so dopolnjene z novimi ugotovitvami.
- **20. stoletje:** v ZDA se pojavi ekološko kmetovanje. Zdravnik Halbert L. Dunn leta 1957 predstavi svojo idejo o t. i. visoki ravni dobrega počutja [9]. Tej viziji sledijo številni njegovi sodobniki. Dr. John Travis leta 1971 v Kaliforniji odpre prvi velnes center na svetu. Od leta 1980 dalje se razvijajo različni velneški programi, ki se osredotočajo na vrsto delovnega mesta posameznika in delujejo na preventivi.
- **21. stoletje:** po letu 2000 je velnes filozofija že splošno sprejeta in vključuje različne sektorje.

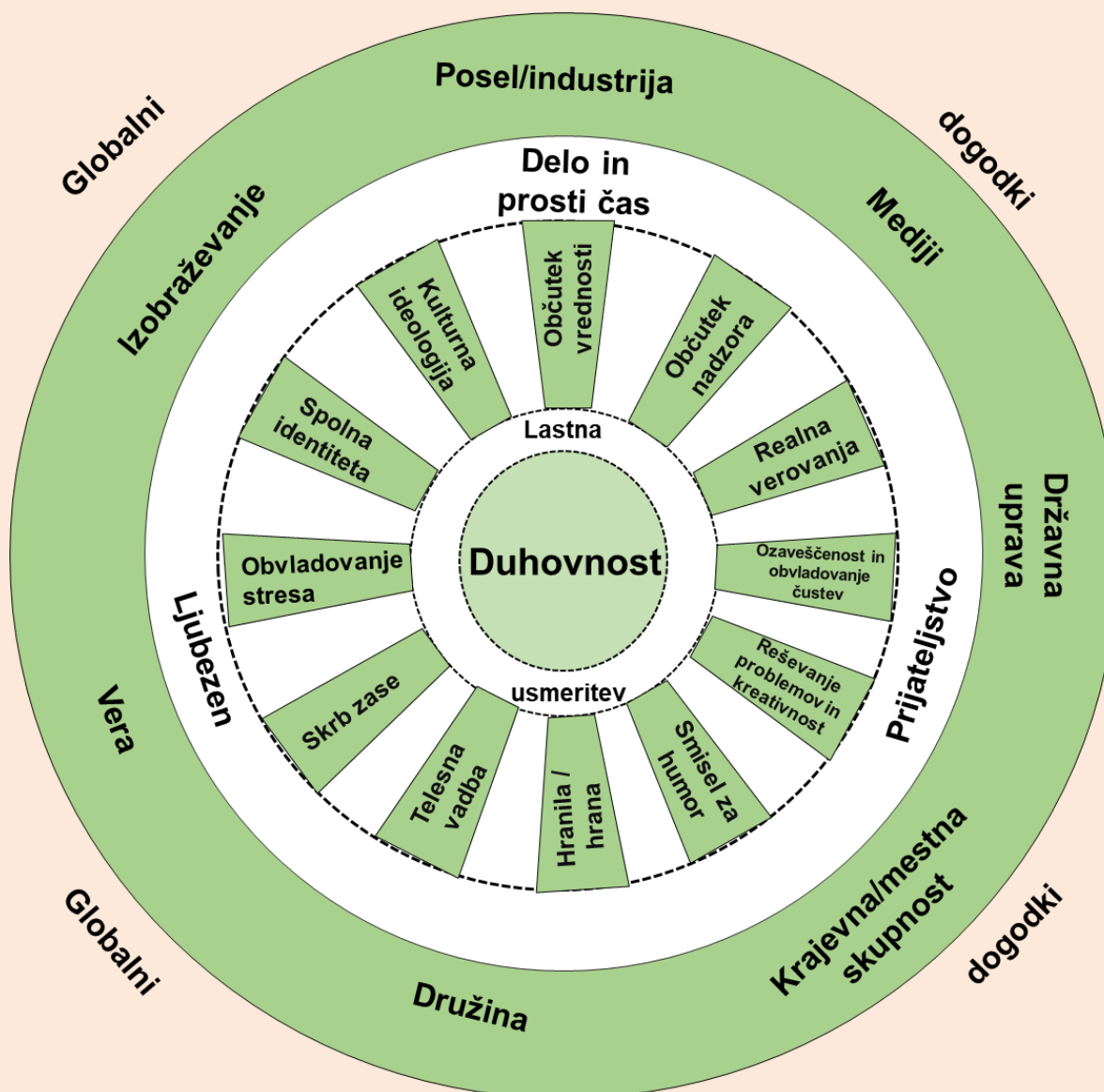

Slika 1: Razvoj velnesa skozi čas

Myers je skupaj s sodelavci razvil model »*Wheel of Wellness*«, ki poskuša meriti blaginjo, pri tem pa izhaja iz različnih disciplin, kot so psihologija, obvladovanje stresa, ekologija in kontekstualizem. Model predlaga pet življenjskih nalog, prikazanih v kolesu, ki so medsebojno povezane.

Kolo velnesa je razdeljeno na pet krogov in vsak od njih predstavlja področje vplivanja na posameznikovo oblikovanje potreb in posledično izbiro velneškega področja (storitev), ki je njemu in njegovim potrebam najbolj pisano na kožo (Slika 2: Kolo velnesa). Področja se od zunanjega dela (globalni dogodki) navznoter konkretnije definirajo in postavljajo v okvire, ki posameznika v samem bistvu (4. krog) napeljujejo na smer, skozi katero vidi svoj osebni oz. v tem primeru duhovni razvoj ali potencial. Kot primer lahko vidimo, da ljudje iz podobnih/sorodnih okolij izbirajo sorodne storitve v velnesu, saj jih k tem napeljuje okolje, in obratno. Kolo velnesa sestavljajo:

- 1) **krog:** globalni dogodki (npr. GWD, Wings for life ... [op. a.]);
- 2) **krog:** posel/industrija, mediji, državna uprava, krajevna/mestna skupnost, družina, vera, izobraževanje (navedeni z vrha in v smeri urinega kazalca);
- 3) **krog:** delo in prosti čas (počitek), prijateljstvo, ljubezen (navedeni z vrha in v smeri urinega kazalca);
- 4) **krog:** občutek vrednosti, občutek nadzora, realna verovanja, čustvena ozaveščenost in obvladovanje čustev, reševanje problemov in kreativnost, smisel za humor, hranila, telesna vadba, skrb zase, obvladovanje stresa, spolna identiteta, kulturna ideologija (navedeni z vrha in v smeri urinega kazalca);
- 5) **krog:** lastna usmeritev;
- 6) **krog:** duhovnost.

Slika 2: Kolo velnesa
(Myers in sod., 2000)

Čeprav vidimo, da je velnes široko pojmovan, se je v praksi izoblikovalo 8 dimenzij velnesa (Slika 3: 8 dimenzij velnesa), ki jih sestavljajo [11]:

- čustveni velnes,
- finančni velnes,
- socialni oz. družbeni velnes,
- duhovni velnes,
- poklicni velnes,
- fizični oz. telesni velnes,
- intelektualni velnes,
- okoljski velnes.

Več kot je teh dimenzij zadovoljenih, boljše je naše počutje. Pri čemer je pomembno, da smo sami ves čas aktivno vključeni v proces sprejemanja odločitev, ki vodijo v boljše in bolj uspešno življenje.

Martina Chalupa iz Univerze na Dunaju pojem velnes opredeli kot celostno dobro počutje, ki je sestavljeno iz treh komponent: telesne, duševne in duhovne. Chalupova meni, da je velnes celostna življenjska filozofija, ki je sestavljena iz treh temeljnih področij, kot prikazuje slika (Slika 3: Dimenzije velnesa), pri katerih je intračloveško področje človeka samega, interčloveško področje zajema človeka z njegovim socialnim okoljem, medtem ko je na superčloveškem področju človek transcendentarno živo bitje kot del velikega sistema oz. univerzuma [12].

Velnes ne pomeni samo zdravega načina življenja in življenjskega sloga, ampak zavestno odločitev, da si bomo prizadevali za lastno zdravje, dobro počutje ter osebno hrast in razvoj, z namenom, da bi dosegli optimalno dobro počutje. Velnes je iskanje zadovoljstva in sreče, harmonije telesa, duše in duha, z visoko stopnjo zavedanja nas samih kot tudi okolja, ki nas obdaja.

Slika 3: Dimenzije velnesa

[11]

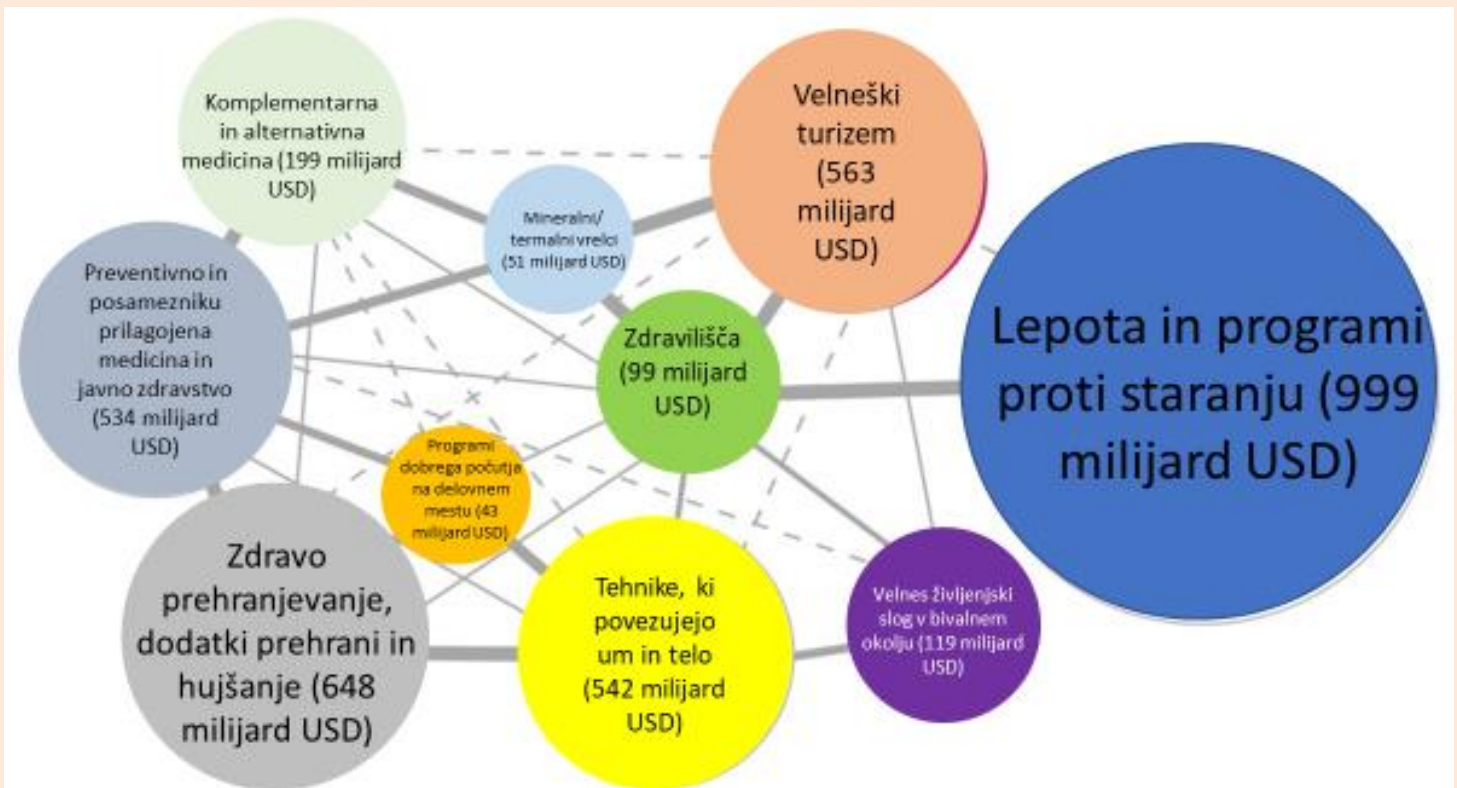
Velnes združuje osem dimenzij dobrega počutja, ki skupaj ustvarjajo kvaliteten način življenja. Dobro počutje presega zgolj telesno aktivnost in zdravo prehrano. Velnes zajema vse vidike življenja v celoti. S tem, ko dosežemo ravnovesje vseh osmih dimenzij, se izboljša tudi splošna kakovost našega življenja.

V nadaljevanju navajamo 8 dimenzij velnesa [11].

- **Dimenzija družbenega velnesa:** kot dimenzija socialnega velnesa se nanaša na medsebojne odnose oziroma sposobnost navezovanja stikov z drugimi ljudmi, ustvarjanje novih prijateljstev, sposobnost dobre komunikacije in ustrezen način sporazumevanja. Družbeni oz. socialni velnes pomeni imeti pozitivne interakcije in uživati v družbi drugih. Socialno dobro počutje krepimo z vzpostavljanjem podpornih socialnih mrež skozi dobre odnose z družino, prijatelji in kolegi.
- **Dimenzija fizičnega velnesa:** zajema redno telesno in športno aktivnost ter zdravo prehrano. Hkrati pa ta dimenzija posameznika odvrča od nezdravega življenjskega sloga in slabih navad (tobak, alkohol, droge, zasvojenost s hrano, zdravili) ter ga spodbuja k sprejemanju informiranih in odgovornih odločitev povezanih z zdravjem, kar vključuje tudi zdravniško pomoč, v kolikor je ta potrebna. Poleg zadovoljstva s fizičnim telesom, dimenzija fizičnega velnesa posamezniku prinaša tudi notranji mir.
- **Dimenzija čustvenega velnesa:** daje posamezniku sposobnost, da spozna in sprejme široko paleto različnih čustvenih stanj v sebi in pri drugih osebah. Uči ga, kako se svobodno izražati in upravljati z lastnimi občutki, kar posledično vpliva na razvoj pozitivne samopodobe in samozavesti. Čustveno dobro počutje pomeni imeti pozitiven odnos do življenja, zdravo samozavest, razviti močan občutek zase, sposobnost prepoznavanja in konstruktivnega deljenja naših občutkov z drugimi. Vključuje tudi pozornost in zavedanje svojih misli, občutkov in vedenja, bodisi pozitivnega ali negativnega, kar z eno besedo imenujemo tudi čuječnost.
- **Duhovni velnes** predstavlja pripravljenost posameznika iskati smisel in namen njegovega obstoja, biti odprt za različne in raznolike kulturne vplive in prepričanja, za različna družbena okolja in skupine. Na tak način si posameznik omogoči, da si lahko ustvari popolno ravnovesje med lastno zaznavo in zunanjimi vplivi, vplivi iz okolice. Duhovno dobro počutje je skupek vodilnih prepričanj, načel ali vrednot, ki dajejo smisel in namen našemu življenju. Vključuje sposobnost ljubezni, sočutja, odpuščanja, altruizma in izpolnitve. Duhovni velnes ni omejen na nobeno religijo, mnogi ljudje sami najdejo smisel in namen svojega življenja.
- Za **okoljski velnes** je potreben čist zrak, čista voda, kakovostna hrana, zadostno zavetje, zadovoljivi delovni pogoji, osebna varnost in zdravi odnosi. Prizadevanje, da bi se v svojem okolju počutili dobro, izboljšuje naš življenjski standard in kakovost našega zdravja.
- **Poklicni velnes** je osredotočen na integracijo različnih elementov velnesa v okviru poklicne poti, poklicne kariere, načrtovanja družine, zdrave prihodnosti in življenja na splošno. Napredek in razvoj sta podlaga za odločanje, pri čemer je potrebno poudariti, da se naše odločitve in vrednote lahko na podlagi novih spoznanj in izkušenj skozi čas spreminjajo. Poklicni velnes vključuje sposobnost uravnoteženja dela in prostega časa. Uspeh pri izbiri poklica, naše karierne ambicije in osebna uspešnost so zelo pomembni pri doseganju poklicnega velnesa.
- **Intelektualnega velnesa** predstavlja posameznikovo željo po učenju ter pridobivanju novega znanja, kompetenc in izkušenj. Na tak način se spodbuja intelektualno rast in razvoj, zagotovi se možnosti za raziskovanje, ocenjevanje in nagrajevanje, za nastanek kreativnih zamisli in idej. Intelektualni velnes pomeni vseživljenjsko učenje z izobraževalnimi in življenjskimi izkušnjami. To nam daje sposobnost kritičnega mišljenja, da smo odprti za nove ideje in osvajanje novih veščin.
- **Finančni velnes** pomeni, da smo sposobni v celoti izpolnjevati svoje tekoče finančne obveznosti, da se počutimo varni glede svoje finančne prihodnosti in smo sposobni sprejemati dobre odločitve, zaradi katerih nam je v življenju dobro.

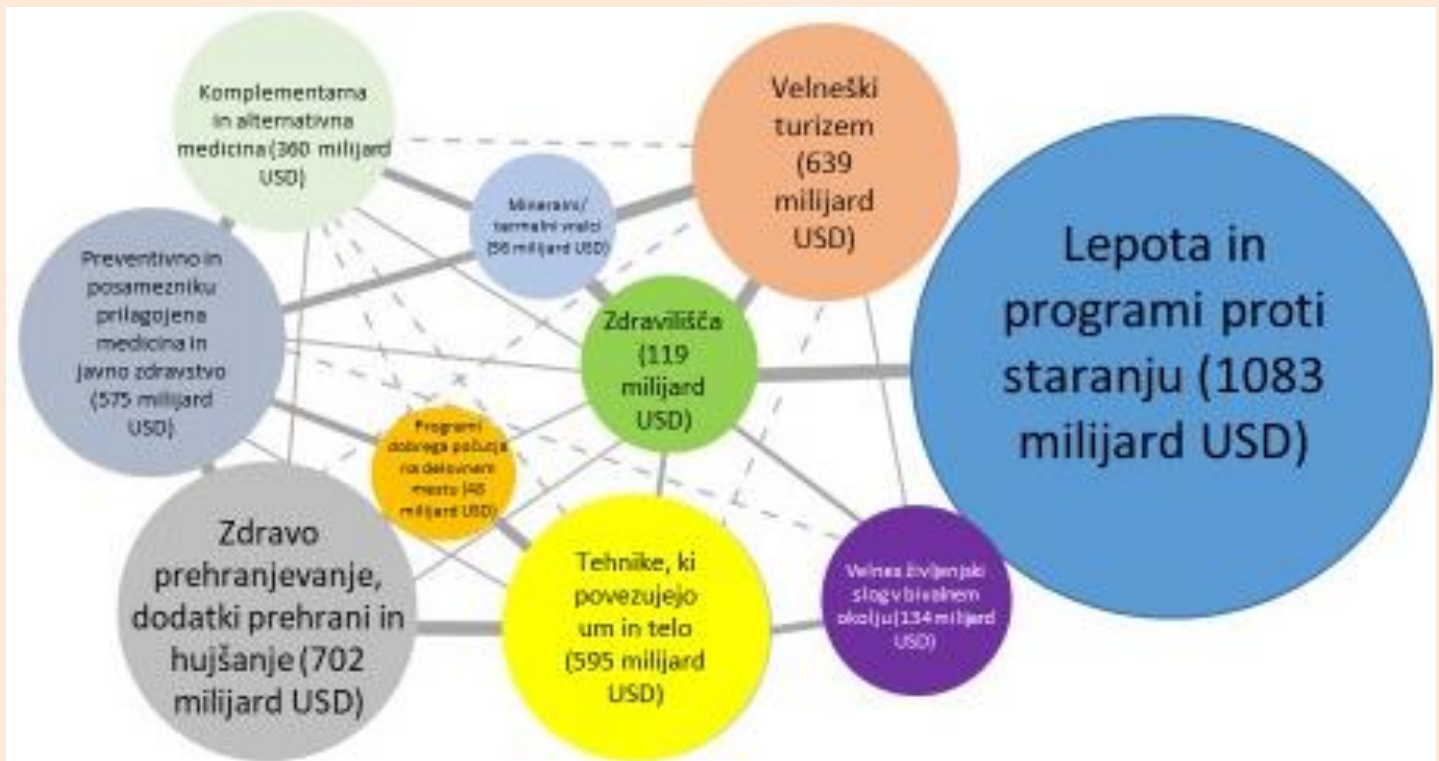
Svetetovi prihodki iz velneških storitev in proizvodov

Zgoraj je bil predstavljena teoretična delitev. Vendar pa je to potrebno primerjati z realnim stanjem. V nadaljevanju si bomo pogledali kako je vplivam COVID-19 na samo panogo. Celoten svetovni BDP je leta 2015 znašal 74.510 milijard USD [13] Svetovna velnes industrija je v letu 2015 zabeležila 3.700 milijard USD prihodkov [14], kar je 4,97 % svetovnega BDP-ja. Ostale podatke si lahko pogledate v spodnji sliki (Slika 4: Svetovni velnes leta 2015 v številkah).

Slika 4: Svetovni velnes leta 2015 v številkah
[14]

V letu 2017 je celoten svetovni BDP znašal 80.050 milijard USD [13]. Svetovna velnes industrija je v letu 2017 zabeležila 4.200 milijard USD prihodkov [14], kar predstavlja 5,21 % svetovnega BDP-ja. Zabeležena je bila 12,8 % rast velnes industrije od leta 2015 do 2017 (Slika 5: Svetovni velnes leta 2017 v številkah).

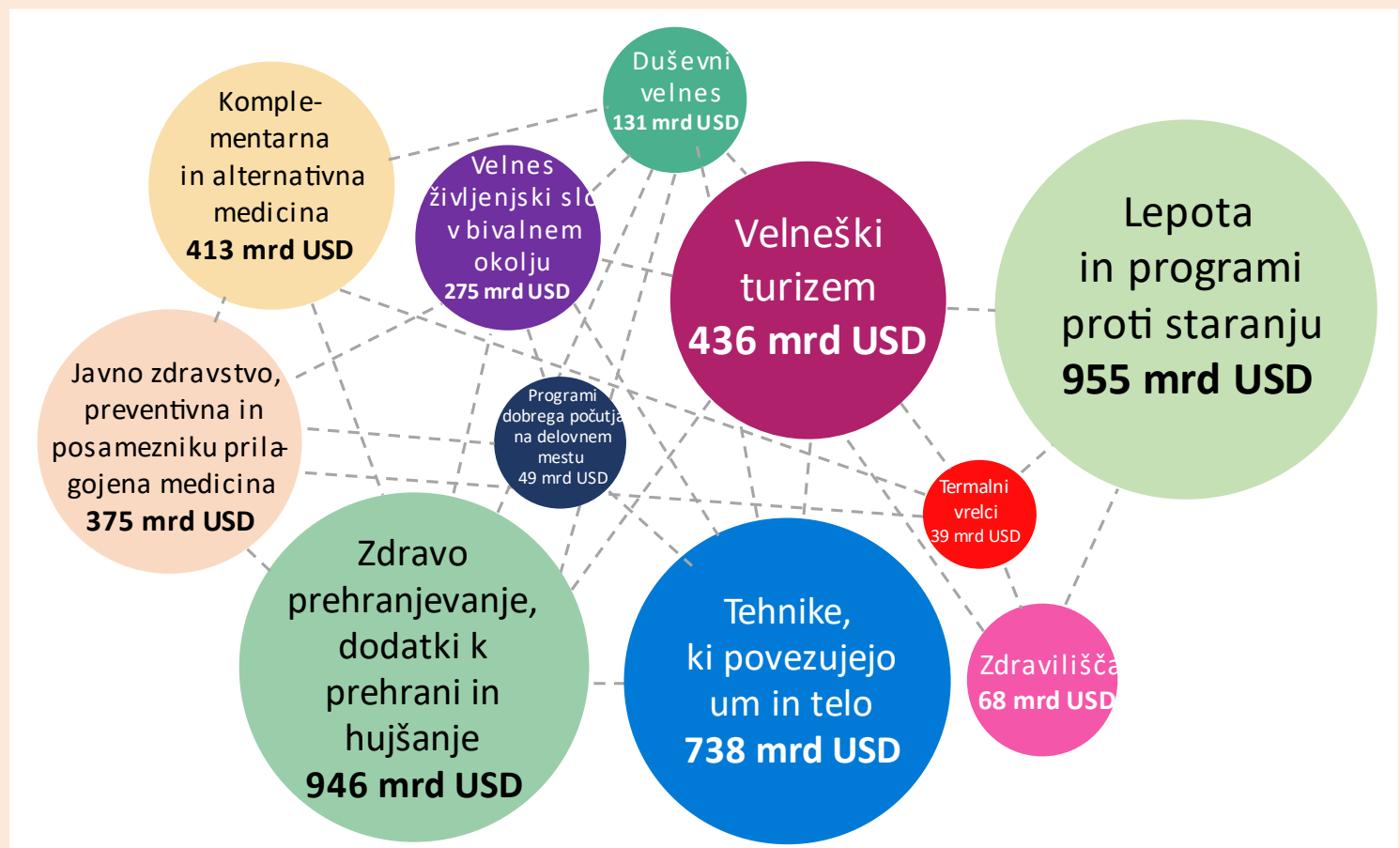
Slika 5: Svetovni velnes leta 2017 v številkah
[14]

Celoten svetovni BDP je leta 2019 znašal 87.752 milijard USD [13] velnes pa je ustvaril 4.900 milijard USD. V kolikor pogledamo leto 2017 je svetovna velnes industrija zabeležila 4.500 milijard USD prihodkov [14], svetovni BDP pa je znašal 80.050 milijard USD [13]. Skupni svetovni BDP za leto 2020 je znašal 84.971 milijard USD, svetovna velnes industrija pa 4.400 milijard USD, kar predstavlja 5,8 odstotka svetovnega gospodarskega donosa.

Inštitut za globalni velnes je v poročilu s konference Global Wellness Economy Monitor za leto 2017 izpostavil naslednje raziskave in trende:

- Globalna industrija dobrega počutja je leta 2018 znašala 4.500 milijard USD.
- Industrija dobrega počutja je v obdobju 2015–2017 letno beležila 6,4-odstotno rast, in sicer s 3.700 milijard na 4.200 milijard USD, kar je skoraj dvakrat hitreje od svetovne gospodarske rasti (3,6 odstotka letno na podlagi podatkov Mednarodnega denarnega sklada).
- Skupni izdatki za dobro počutje (4.200 milijard USD) so vredni več kot polovico celotnih svetovnih izdatkov za zdravje (7.300 milijard USD, po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije).
- Velnes industrija predstavlja 5,3 odstotka svetovnega gospodarskega donosa.
- Med 10 analiziranimi trgi dobrega počutja so bili vodilni v prihodkih v obdobju 2015–2017 (na leto) zdravilišča (9,8 odstotka), velneški turizem (6,5 odstotka) in velneške nepremičnine (6,4 odstotka).

Kot zadnje pogledajmo še zadnje dostopne podatke, ki se nanašajo na leto 2020 (Slika 6: Svetovni velnes leta 2020 v številkah) ko je bila v svetu že prisotna omejitev javnega življenja zaradi COVID-19. Celoten svetovni BDP je leta 2020 znašal 85.110 milijard USD in se je skrčil v primerjavi s predhodnimi leti [13].

Slika 6: Svetovni velnes leta 2020 v številkah

[14]

Ostali segmenti so še [14]:

- lepota in programi proti staranju (955 milijard USD),
- zdravo prehranjevanje, dodatki prehrani in hujšanje (946 milijard USD),
- velneški turizem (436 milijard USD),
- tehnike, ki povezujejo um in telo (738 milijard USD),
- preventivno in posamezniku prilagojena medicina in javno zdravstvo (375 milijard USD),
- komplementarna in alternativna medicina (413 milijard USD),
- velnes življenjski slog v bivalnem okolju (275 milijard USD),
- zdravilišča (68 milijard USD),
- mineralni/termalni vrelci (39 milijard USD),
- programi dobrega počutja na delovnem mestu (49 milijard USD).

Inštitut za globalni velnes (GWI) v svojem izčrpnem poročilu za obdobje 2020–2025 (GWI, 2022) izpostavlja spa turizem kot eno od treh najhitreje rastočih velnes dejavnosti. Če je leta 2019 njegova tržna vrednost znašala 111 milijard USD pa naj bi se prihodki za leto 2022 povečali na 122 milijard USD. Za prihodnja leta se napoveduje močna 17 % letna rast, kar pomeni, da bo spa turizem do leta 2025 več kot podvojil svojo tržno vrednost in tako ostal ena najhitreje rastočih velnes dejavnosti.

V kolikor pogledamo še ključne podatke leta 2020 je skupni svetovni BDP je 84.971 milijard USD. Svetovna velnes industrija je po zadnjih podatkih vredna 4.400 milijard USD.

Velnes industrija predstavlja 5,18 odstotka svetovnega gospodarskega donosa.

Pojasnilo k podatkom za leto 2020 pravi:

- **Lepota in programi proti staranju:** 955 milijard USD – prihodki so se v času pandemije COVID-19 nekoliko zmanjšali, in sicer za 13 %, vendar se v prihodnosti pričakuje ponovna rast. Z 8,2 % letno rastjo naj bi bil trg leta 2025 vreden 1.400 milijard USD. Kot zanimivost, azijsko-pacifiški trg se je v času pandemije s 3. mesta povzpел na 1. mesto in tako postal vodilni na tem področju.
- **Velneški turizem:** 436 milijard USD – se je v času pandemije zmanjšal za 39,5 %. Vrednost potovanj se je z 936 milijonov zmanjšala na 601 milijonov. A ta padec je le začasen. Prepričljiva 21 % letna rast priča o tem, da zanimanje za potovanja spet raste. Turiste zanima predvsem neokrnjena narava, trajnostni turizem, duševno zdravje in dobro počutje. Tako se na tem področju do leta 2025 pričakuje 18 % letna rast.
- **Velnes dobrega počutja in aktivnega življenjskega sloga** (fizična aktivnost, telovadba, gibanje, rekreacija): 738 milijard USD – četudi se je letni proračun v času pandemije COVID-19 skrčil za 39 %, pa se do leta 2025 pričakuje, da se bodo prihodki skoraj podvojili, in sicer na 1,2 bilijona USD. S pojavom novih aplikacij, so se aktivnosti preselile na splet, s tem pa se je istočasno povečalo tudi povpraševanje.
- **Velnes življenjski slog v bivalnem okolju:** 275 milijard USD – ta panoga je bila vodilna na področju donosa pred in v času pandemije COVID-19. Z 22 % letno rastjo so se prihodki z 225 milijard USD v letu 2019 povečali na 275 milijard USD v letu 2020. Vrednost stanovanjskih projektov je poskočila v nebo, in sicer z 740 milijard USD v letu 2018 na 2.300 milijard USD v letu 2020. V prihodnje bo trg še naprej strmo rasel, s konstantno 16 % letno rastjo in do leta 2025 podvojil svoj dobiček, ko naj bi bil vreden skupno 580 milijard USD.
- **Programi dobrega počutja na delovnem mestu:** 49 milijard USD – ta segment je leta 2019 doživel svoj vrh, in sicer je bil takrat vreden 52,2 milijard USD, potem pa se je v času pandemije skrčil na 48,5 milijard USD. V času pandemije COVID-19 je bilo zaznati občutno poslabšanje dobrega počutja zaposlenih, ti so doživljali več stresa pri usklajevanju osebnega življenja in posla, več je bilo duševnih stisk. Vse to kliče po bolj celovitem pristop, tako na področju kulture podjetja kot tudi glede ustreznega delovnega okolja, skrbi za zdravje zaposlenih in uravnoveženega preživljanja časa na delovnem mestu in z družino.
- Kakorkoli, zaradi močnih gonilnih sil, ki so poganjale gospodarstvo dobrega počutja na delovnem mestu v preteklosti, se na tem področju tudi v prihodnje pričakuje rast, in sicer napoveduje se, da bo svetovni trg dobrega počutja leta 2025 vreden 7 bilijonov USD.
- **Zdravo prehranjevanje, dodatki k prehrani in hujšanje:** 946 milijard USD – to je eden redkih sektorjev, ki je tudi v času pandemije COVID-19 ohranjal pozitivno rast (3,6 %). Zlasti se je povečalo zanimanje za kuhanje in hrano pripravljeno doma, za zdravo prehrano, ki pomaga krepiti imunski sistem, ter za prehranske dodatke in dopolnila.
- **Zdravilišča:** 68 milijard USD - zdraviliški velnes je v času pandemije COVID-19 doživel 39 % padec prihodkov, več kot 4.000 spajev je v času pandemije zaprlo svoja vrata. Kljub temu pa so napovedi za prihodnja leta optimistične. Pričakuje se, da si bo panoga hitro opomogla, saj njena letna rast znaša 17 %.

- **Velnes termalni vrelci:** 39 milijard USD – je eden najhitreje rastočih trgov velneške dejavnosti, ki pa ga je pandemija COVID-19 močno prizadela in povzročila 39 % padec prihodkov (na 39 milijard USD). Trenutno beležimo 35.099 termalnih vrelcev v več kot 130 državah. Ta padec v proračunu je zgolj začasne narave, do leta 2025 se namreč pričakuje močna 15 % letna rast.
- **Komplementarna in alternativna medicina:** 413 milijard USD – trg komplementarne in alternativne medicine (sem spada akupunktura, ajurveda, tradicionalna kitajska medicina, kiropraktika itd.) je bil leta 2019 vreden 432 milijard USD, leta 2020 pa nekoliko manj, in sicer 413 milijard USD. Za ta segment se med letoma 2020 in 2025 napoveduje zdrava 7 % letna rast. Leta 2025 naj bi bil trg tako vreden 583 milijard USD.
- **Preventivna in posamezniku prilagojena medicina:** 375 milijard USD – tudi ta sektor je doživel pozitivno rast trga v času pandemije COVID-19 (4,5 %), razlog za to je, da so vlade povečale investicije na področju zdravstva, da bi se lahko uspešno spopadale z epidemijo. Epidemija je namreč jasno pokazala, kakšne so lahko posledice, če se javnemu zdravstvu ne nameni dovolj denarja in podpore. Za ta segment se v prihodnosti napoveduje 5 % letna rast. Tako naj bi trg leta 2025 znašal 478 trilijonov USD.
- **Velnes duševnega zdravja:** 131 milijard USD – v času pandemije se je povečalo povpraševanje po programih dobrega počutja, okrepila sta se zavedanje in skrb za duševno zdravje. Ljudje so iskali načine, kako se čim bolj spopasti z vsakodnevnim stresom, ki ga je povzročila pandemija. Večji segmenti (spalni, zaznavni, okoljski velnes) so v tem času doživeli 12 % rast, manjši segmenti (meditiranje, čuječnost) pa kar 25 % rast trga. Za naslednja leta se na tem področju napoveduje močna 10 % letna rast.

Zaključek

Iz predstavljenih rezultatov je razvidno da je velnes ena izmed najhitreje se rastočih dejavnosti. Marsikje v Sloveniji se velneška ponudba še vedno povezuje s sproščanjem, mehurčkanjem, hedonizmom ..., kar je v nasprotju s temeljno filozofijo velnesa kot celostnega življenjskega sloga, ki od človeka zahteva samoodgovoren odnos do sebe, drugih ljudi in narave. Tako bi morali tudi v Sloveniji celovito pristopiti k izdelavi širše strategije, ki bi poleg spa turizma vključevala vse elemente velnesa.

Velnes kot ideja in filozofija zdravega življenjskega sloga po meri posameznika, v katerem išče ravnotežje in dobro počutje telesa, duše in duha v sozvočju z ostalimi ljudmi in naravo, se kot dejavnost usmerja predvsem v preventivno skrb za zdravje. Kot trend se še vedno izpostavlja selfnes (selfness), ki predstavlja kulturo samospreminjanja in sloni na pozitivnem mišljenju, samoiskanju, samoosveščanju, samomotiviranju. Selfnes pomeni, da človek sprejema pravico in tudi odgovornost, da sam odloča o svojem zdravju in dobrem počutju, pomeni, da se odloča za individualno in aktivno naravnano pot k spreminjanju svojih življenjskih navad, ki ohranjajo in krepijo njegovo telesno, duševno, duhovno zdravje in dobro počutje. Majdnes (mindness) je naslednji trend in predstavlja t. i. duševni velnes, ko si človek zavestno prizadeva sprejemati nove informacije in znanja z različnih področij. Majdnes pomeni samouresničevanje, samoudejanjanje človeka, ki ni (ne bo več) usmerjeno samo v služenje denarja in hlastanje po materialnih dobrinah, temveč vedno bolj v nematerialne dobrine, iskanje drugačnih vrednot. Naslednji zelo pomemben trend, ki iz preventivne dejavnosti mestoma prehaja tudi na kurativno področje, je medicinska velneška dejavnost (medical wellness), ki se vedno bolj uveljavlja ne samo v Evropi, temveč tudi pri nas v slovenskih naravnih zdraviliščih. Gre za samoplačniško oblikovane programe, ki jih vselej vodi zdravnik ustrezne specialnosti s skupino strokovnjakov, ki glede na problem in trenutno bolezensko sliko priporoči pacientu določene terapije in medicinske ter ostale postopke. Pomemben je končni pregled pri zdravniku in mnenje z nasveti za izboljšanje življenjskega sloga [15].

Seveda se lahko slovenska velneška ponudba, še posebej tista v slovenskih naravnih zdraviliščih, primerja s konkurenčno v Evropi in ZDA, vendar je v Sloveniji manj izrazita specializacija velneških ponudnikov, pa tudi širina in nabor velneških storitev v ponudbi. Tega se zavedajo tudi na Slovenski turistični organizaciji, s katere so nam sporočili, da so slovenska naravna zdravilišča tako z razvojnega kot s konkurenčnega vidika eden najpomembnejših in hkrati najperspektivnejših slovenskih turističnih produktov v zapisani strategiji. Trženje zdravstvenega in medicinskega velnesa so v srednje- do dolgoročnem obdobju opredelili kot eno temeljnih trženjskih usmeritev, ki sledi vseslovenski viziji »Zelena butična globalna destinacija za zahtevnega obiskovalca, ki išče raznolika in aktivna doživetja, mir in osebne koristi. Destinacija petzvezdičnih doživetij«. Celostno izkušnjo pa so poimenovali kar turizem dobrega počutja, saj se poslovni modeli širijo na vse več ravni [16].

Velnes je v svoji domovini ZDA še vedno individualno naravnano življenjski slog po meri posameznika. Velneška ponudba se intenzivno oblikuje v srednjeevropskih državah kot velneški turizem (najbolj je razvita v sosednji Avstriji, sledijo v Nemčiji, Švici, severni Italiji, Češki ...), medtem ko je povsod drugod v svetovnem turizmu dodatna ponudba v hotelu, naselju ali dnevnem centru, ki je povezana z vodo in obogatena z ostalimi storitvami za dobro počutje telesa, duše in duha, poimenovana kot spajevska ponudba [15]. Prihodnost je zato v osebnih storitvah, kot so kozmetika, velnes, itd. V teh dejavnostih je, poleg znanja in motoričnih spretnosti, ključnega pomena človeška bit [17].

Drugi novi trend, ki ga opažajo turistični delavci, je vse večja prisotnost mladih v termah. Na Inštitutu za globalni velnes (GWI) zapišejo, da se je pri (tudi mlajših) potrošnikih skrb za zdravje vtisnila v zavest in tako postala del njihovega vsakdana. Ti si ob hitrem tempu življenja želijo privoščiti nekaj časa zase, za sprostitev v dvoje in raziskovanje lokalnih znamenitosti.

Vrednote mlajše generacije so se očitno spremenile, zato si njeni pripadniki želijo že v mladosti vzeti čas zase in si privoščiti razvajanje [16]. Študije generacij Y in Z kažejo, da ljudi, rojene po letu 1980, napaja motivacija trdo delati, intenzivno uživati in ob tem ostati fit (*work hard, play hard, stay fit*). Vznemirja jih misel na oddih, med katerim se osredotočajo na svoje zdravje z rekreacijo, s kvalitetno hrano, z določenimi tretmaji in samim okoljem. »Biti fit« je ob tempu današnjega časa precej težka naloga, zato se jim zdi nekakšen »weekend reset«, kot se izrazijo tuji avtorji, hitra in učinkovita rešitev. Ameriški avtorji so ta koncept poimenovali dopust 2.0 [16].

Viri, literatura in opombe:

1. Miller JWM (2005) Wellness: The history and development of a concept.
2. Karan M Velnes ali wellness? In: velnes.si. <http://www.velnes.si/velnes-ali-wellness/>.
3. SURS S urad RS (2019) SURS. <http://www.stat.si/>. Accessed 25 maj 2008
4. Biljana Ilić M, Simonovic Z Gamzigrad Spa—factors of Spa tourism and their influence on development of Zaječar Region.
5. Kovač-Blaž M (2003) Celostno obravnavanje telesne teže v programu »zdravljenje debelosti«. XII. Strok. SESTANEK Sekc. ZA Arter. HIPERTENZIJO
6. Raspor A (2022) Oblikovanje in trženje velneških proizvodov . 1 spletni vir (1 datoteka PDF (XIV, 192))
7. Raspor A (2022) Trženje storitev . 1 spletni vir (1 datoteka PDF (XV, 264))
8. Tan KY, Liu CB, Chen AH, Ding YJ, Jin HY, Seow-Choen F, Nicholls RJ (2008) The role of traditional Chinese medicine in colorectal cancer treatment. Tech Coloproctol 12:1
9. Dunn HL (1961) High level wellness.
10. Myers JE, Sweeney TJ, Witmer JM (2000) The wheel of wellness counseling for wellness: A holistic model for treatment planning. J Couns Dev 78:251–266
11. Stoewen DL (2017) Dimensions of wellness: Change your habits, change your life. Can Vet J = La Rev Vet Can 58:861–862
12. Gojčič S (2019) Velnes in velneška dejavnost, študijsko gradivo. Višja strokovna šola za gostinstvo in turizem Maribor, Maribor
13. The World Bank (2023) Indicators. <https://data.worldbank.org/indicator/>. Accessed 2 jul 2018
14. (2023) The Global Wellness Institute. <https://globalwellnessinstitute.org/>.
15. Hižar T (2014) Veliko možnosti za rast velneškega turizma. In: Dnevnik. <https://www.dnevnik.si/1042685397>. Accessed 13 mar 2023
16. Kovič Katja (2019) Novi trendi v velnes turizmu . In: Svet Kap. <https://svetkapitala.delo.si/trendi/novi-trendi-v-velnes-turizmu/>. Accessed 13 mar 2023
17. (2017) Storitvene dejavnosti z največjim potencialom v prihodnosti četrte industrijske revolucije! In: 24ur.com. <https://www.24ur.com/ekskluziv/domaca-scena/storitvene-dejavnosti-z-najvecjim-potencialom-v-prihodnosti-cetrte-industrijske-revolucije.html>. Accessed 13 mar 2023